

Huyền thoại về sự trung lập.

Richard Fontaine

Nguồn: Richard Fontaine, “The Myth of Neutrality”, Foreign Affairs, 12/7/2023.

Biên dịch: Phong trào Duy Tân/Tập san tháng 10 năm 2024

U.S. and Chinese flags

Dado Ruvic / Reuters

Các quốc gia sẽ phải chọn giữa Mỹ và Trung Quốc.

Gần Khi sự cạnh tranh giữa Mỹ và Trung Quốc gia tăng, các quốc gia khác ngày càng phải đối mặt với tình thế khó khăn trong việc lựa chọn đứng về phía Washington hay Bắc Kinh. Đây không phải là lựa chọn mà hầu hết các quốc gia mong muốn. Trong vài thập kỷ qua, các quốc gia đã được hưởng lợi từ an ninh và kinh tế khi hợp tác với cả Mỹ và Trung Quốc. Họ biết rằng việc tham gia vào một khối chính trị-kinh tế đồng nhất có nghĩa là từ bỏ những lợi ích lớn từ mối quan hệ với cường quốc còn lại.

“Phần lớn các quốc gia ở Ấn Độ – Thái Bình Dương và châu Âu không muốn bị mắc kẹt trong một lựa chọn không thể,” Josep Borrell, nhà ngoại giao hàng đầu của Liên Minh Châu Âu, đã nhận xét tại một cuộc họp của Diễn đàn Ấn Độ – Thái Bình Dương ở Brussels vào năm 2022. Tổng thống Philippines Ferdinand Marcos Jr. đã lưu ý vào năm 2023 rằng đất nước của ông không “muốn một thế giới bị chia thành hai trại [và] ... nơi các quốc gia phải chọn xem mình sẽ đứng về phía nào.” Cảm xúc tương tự cũng đã được nhiều lãnh đạo bày tỏ, bao gồm Phó Thủ tướng Singapore Lawrence Wong và Bộ trưởng Ngoại giao Ả Rập Saudi, Hoàng tử Faisal bin Farhan al-Saud. Thông điệp gửi đến Washington và Bắc Kinh rất rõ ràng: không quốc gia nào muốn bị ép vào một quyết định nhị phân giữa hai cường quốc này.

Mỹ đã nhanh chóng trấn an các đồng minh rằng họ cũng cảm thấy tương tự. “Chúng tôi không yêu cầu bất kỳ ai phải chọn giữa Hoa Kỳ và Trung Quốc,” Ngoại trưởng Antony Blinken nói tại một cuộc họp báo vào tháng Sáu. Bộ trưởng Quốc phòng Lloyd Austin, phát biểu tại Đối thoại Shangri-La ở Singapore, khẳng định rằng Washington không “yêu cầu các quốc gia chọn giữa chúng tôi và một quốc gia khác.” John Kirby, phát ngôn viên về chính sách đối ngoại của Nhà Trắng, cũng nhắc lại điều này vào tháng Tư: “Chúng tôi không yêu cầu các quốc gia chọn giữa Hoa Kỳ và Trung Quốc, hoặc giữa phương Tây và Trung Quốc.”

Thực tế là Washington không nhất quyết yêu cầu một lựa chọn tất-cả-hoặc-không (all-or-nothing), hay chúng-tôi-hoặc-họ từ ngay cả những đối tác gần gũi nhất của mình. Với những mối liên kết rộng rãi mà tất cả các quốc gia — bao gồm cả Hoa Kỳ — có với Trung Quốc, việc cố gắng tạo ra một khối chống Trung Quốc đồng nhất sẽ khó mà thành công.

Ngay cả Hoa Kỳ cũng sẽ không tham gia vào một thỏa thuận như vậy nếu nó yêu cầu chấm dứt mối quan hệ kinh tế với Trung Quốc, điều này sẽ gây ra tổn thất khổng lồ.

Tuy nhiên, có thể không còn nhiều thời gian nữa để cho phép các quốc gia đứng giữa không quyết định. Khi nói đến nhiều lĩnh vực chính sách, bao gồm công nghệ, quốc phòng, ngoại giao và thương mại, Washington và Bắc Kinh đang buộc các nước khác phải lựa chọn bên. Các quốc gia sẽ không thể tránh khỏi sự cạnh tranh giữa các cường quốc, và họ sẽ phải bước qua ranh giới, theo cách này hay cách khác. Cuộc cạnh tranh Mỹ – Trung là một đặc điểm không thể tránh khỏi của thế giới hôm nay, và Washington nên ngừng giấu diếm. Thay vào đó, họ cần làm cho những lựa chọn đúng đắn trở nên hấp dẫn nhất có thể.

BẠN ĐỨNG VỀ PHÍA NÀO?

Khi cuộc cạnh tranh giữa Mỹ và Trung Quốc gia tăng trong những năm gần đây, các quốc gia ngày càng bị đặt vào vị trí khó xử phải lựa chọn. Dưới thời cựu Tổng thống Donald Trump, Mỹ đã gây áp lực mạnh mẽ lên các đồng minh không cho phép Huawei, gã khổng lồ viễn thông Trung Quốc, xây dựng mạng 5G. Bắc Kinh đương nhiên muốn giành lấy các hợp đồng viễn thông, và nhiều chính phủ đã bày tỏ lo ngại rằng việc cấm Huawei sẽ làm phật lòng Trung Quốc. Đáp lại, Washington đã thể hiện rất cứng rắn. Chính quyền Trump thậm chí đã gợi ý với Ba Lan rằng các cuộc triển khai quân đội Mỹ trong tương lai có thể gặp rủi ro nếu Warsaw hợp tác với Huawei. Chính phủ Mỹ đã cảnh báo Đức rằng Washington sẽ hạn chế chia sẻ thông tin tình báo nếu Berlin chào đón Huawei; không lâu sau, đại sứ Trung Quốc tại Đức hứa hẹn sẽ có hành động trả đũa chống lại các công ty Đức nếu Berlin cấm Huawei. Nền kinh tế lớn nhất châu Âu đã bị mắc kẹt giữa hai đối tác thương mại hàng đầu.

Động thái này tiếp tục dưới thời Tổng thống Joe Biden. Đạo luật CHIPS và Khoa học năm 2021 của chính quyền đã cung cấp khoảng 50 tỷ đô la Mỹ trợ cấp liên bang cho các nhà sản xuất chip của Mỹ và của nước ngoài để sản xuất tại Mỹ — nhưng chỉ nếu họ không thực hiện bất kỳ “giao dịch đáng kể nào” để mở rộng khả năng sản xuất chip tại Trung Quốc trong mười năm.

Cuối năm đó, chính quyền Biden đã đơn phương áp đặt kiểm soát xuất khẩu đối với các loại chip cao cấp được sử dụng trong siêu máy tính tại Trung Quốc. Ban đầu, Hà Lan và Nhật Bản — hai quốc gia chính khác xuất khẩu thiết bị sản xuất chip sang Trung Quốc — không tham gia vào cách tiếp cận mới này. Nhưng họ sớm được yêu cầu phải áp dụng các hạn chế tương tự. Đến đầu năm 2023, Nhật Bản và Hà Lan đã nhượng bộ trước sức ép của Mỹ và thực hiện điều đó.

Các động thái và phản ứng lẫn nhau vẫn tiếp tục diễn ra. Vài tháng sau các hạn chế của Mỹ, Bắc Kinh đã đáp trả bằng cách cấm sử dụng các vi mạch do Micron, một công ty của Mỹ, sản xuất trong các dự án hạ tầng quan trọng tại Trung Quốc.

Washington ngay lập tức yêu cầu Hàn Quốc, nơi có các nhà sản xuất chip lớn hoạt động tại Trung Quốc, không bù đắp bất kỳ thiếu hụt nào. Đáp lại, Bắc Kinh đã hạn chế xuất khẩu các kim loại chủ chốt được sử dụng trong sản xuất vi mạch. Truyền thông nhà nước Trung Quốc đã chỉ trích Hà Lan, một trong những quốc gia sử dụng các kim loại này, khi nước này công bố quyết định.

Các trò chơi tổng bằng không không chỉ giới hạn trong các quyết định kinh tế. Vào năm 2021, Mỹ phát hiện rằng Trung Quốc đang xây dựng một cảng ở Các Tiểu vương quốc Ả Rập Thống nhất (UAE). Chính quyền Biden, lo ngại rằng Bắc Kinh dự định xây dựng một căn cứ quân sự tại đó, đã gây áp lực lên Abu Dhabi để dừng dự án. Biden được cho là đã cảnh báo Tổng thống UAE Mohammed bin Zayed rằng sự hiện diện quân sự của Trung Quốc tại UAE sẽ gây tổn hại đến quan hệ đối tác giữa hai nước.

Abu Dhabi đã ngừng dự án cảng đầu tư bởi Trung Quốc, nhưng gần đây, các tài liệu rò rỉ được báo Washington Post đưa tin cho thấy công việc tại cơ sở này đã được khởi động lại. Đáp lại, Thượng nghị sĩ Chris Murphy, đảng Dân chủ từ Connecticut và là chủ tịch tiểu ban về Trung Đông của Ủy ban Đối ngoại Thượng viện, đã cam kết phản đối việc bán máy bay không người lái vũ trang cho UAE. Chủ tịch Ủy ban Đối ngoại Thượng viện Bob Menendez cũng cho biết: “Các bạn bè của chúng ta ở Vùng Vịnh phải quyết định, đặc biệt là về các vấn đề an ninh, họ muốn quay sang ai. Nếu là Trung Quốc, thì tôi nghĩ đó sẽ là một vấn đề lớn.”

Các quốc gia trong khu vực Ấn Độ – Thái Bình Dương đang phải đối mặt với những lựa chọn của riêng mình. Vào năm 2017, Washington đã đề nghị hệ thống phòng thủ tên lửa THAAD cho Hàn Quốc trong bối cảnh căng thẳng gia tăng với Bắc Triều Tiên. Các tên lửa dự kiến sẽ được đặt trên đất do tập đoàn Lotte của Hàn Quốc cung cấp. Bắc Kinh đã cảnh báo Seoul không nên chấp nhận việc triển khai này, vì lo ngại rằng radar của THAAD sẽ cho phép Mỹ theo dõi các hoạt động quân sự bên trong Trung Quốc. Bắc Kinh khẳng định rằng họ “không thể hiểu hoặc chấp nhận” việc triển khai này, và đại sứ Trung Quốc tại Seoul cảnh báo rằng việc cho phép lắp đặt THAAD có thể phá hủy quan hệ song phương.

Seoul vẫn tiến hành việc triển khai THAAD, và đúng như dự đoán, Bắc Kinh đã trả đũa. Các

đoàn du lịch Trung Quốc bị cấm đến Hàn Quốc, các cửa hàng Lotte ở Trung Quốc bị đóng cửa, nghệ sĩ Hàn Quốc bị từ chối visa, và các bộ phim Hàn Quốc bị gỡ bỏ khỏi Internet Trung Quốc. Một số biện pháp kinh tế cường chế vẫn còn tồn tại đến hôm nay, nhưng hệ thống phòng thủ tên lửa vẫn được duy trì.

Một lần nữa, các chính phủ đã bị buộc phải đưa ra những lựa chọn liên quan đến chi phí thực sự và họ sẽ thích hơn nếu có thể tránh được. Số lượng những tình huống khó xử không thể tránh khỏi chỉ có thể tăng lên khi sự cạnh tranh giữa Mỹ và Trung Quốc gia tăng.

Những tình huống khó xử tồi tệ nhất có khả năng xoay quanh nỗ lực tách rời và bảo vệ các chuỗi cung ứng công nghệ.

Chính quyền Biden đã bày tỏ mong muốn vượt qua Trung Quốc trong phát triển và sản xuất các công nghệ như vi mạch, điện toán lượng tử, trí tuệ nhân tạo, công nghệ sinh học, sản xuất sinh học và năng lượng sạch. Để đạt được điều này, Washington sẽ cần xây dựng năng lực nội địa trong từng lĩnh vực và hạn chế khả năng của Trung Quốc trong việc vượt lên. Các quốc gia có khả năng đặc thù sẽ bị mắc kẹt giữa Bắc Kinh, nơi muốn có những công nghệ này, và Washington, nơi muốn giảm thiểu quyền tiếp cận của Trung Quốc.

Một phép toán có tổng bằng không tương tự sẽ áp dụng cho các động thái của Bắc Kinh nhằm tăng cường sự hiện diện quân sự quốc tế của mình, không chỉ ở UAE. Trung Quốc đã có một căn cứ quân sự ở Djibouti và một cơ sở ở Campuchia. Nước này được cho là đang theo đuổi thêm các cơ sở ở Guinea Xích Đạo, Quần đảo Solomon, Vanuatu và các nơi khác. Giống như ở UAE, Washington sẽ phản đối các mục tiêu của Trung Quốc và gây áp lực lên các quốc gia thứ ba từ chối việc xây dựng và triển khai của Trung Quốc. Cuộc giằng co này sẽ đặc biệt căng thẳng ở các đảo Thái Bình Dương, nơi sức mạnh quân sự mở rộng của Trung Quốc có thể hạn chế tự do hành động của hải quân Mỹ. Hiện tại, Washington và Bắc Kinh đang cạnh tranh để giành lấy sự ủng hộ của các quốc gia đảo Thái Bình Dương, mặc dù cuộc chạy đua giành ảnh hưởng ở những quốc gia như Quần đảo Marshall, Micronesia và Papua New Guinea cho đến nay chỉ dừng lại ở mức là những lời mời gọi hơn là những lựa chọn bị ép buộc.

TỐT HƠN KHI ĐÚNG VỚI MỸ?

Hoa Kỳ nên tạo điều kiện cho các quốc gia ủng hộ mình trong những vấn đề quan trọng nhất. Washington nên bắt đầu bằng cách cung cấp những lựa chọn thực tế thay thế cho những gì Trung Quốc đang cung cấp. Các mối đe dọa của Mỹ về việc cắt đứt chia sẻ thông tin tình báo với các quốc gia nếu họ sử dụng Huawei — công ty cung cấp mạng 5G tích hợp với chi phí thấp hơn bất kỳ giải pháp nào của phương Tây — đã không hiệu quả. Tuy nhiên, khi Washington làm việc với các đồng minh để cung cấp những lựa chọn có ý nghĩa, các quốc gia bắt đầu xem xét lại — đặc biệt là khi Trung Quốc trở nên hiếu chiến hơn.

Những nỗ lực đa dạng hóa nguồn cung ứng tránh xa Trung Quốc trong các lĩnh vực như khoáng sản đất hiếm, tấm năng lượng mặt trời và một số hóa chất chỉ khả thi nếu các quốc gia

có nguồn cung khác với chi phí hợp lý. Hoa Kỳ không thể cung cấp sự thay thế cho tất cả những gì Trung Quốc sản xuất và làm, và trong hầu hết các trường hợp, điều đó cũng không cần thiết. Thay vào đó, Washington nên xác định những lĩnh vực có nguy cơ an ninh quốc gia cao nhất và nhanh chóng hợp tác với các đối tác để phát triển các lựa chọn thay thế.

Hoa Kỳ cũng nên cố gắng, trong khả năng có thể, tránh yêu cầu các quốc gia gây hại mối quan hệ kinh tế của họ với Trung Quốc. Đôi khi, điều này là không thể tránh khỏi, như khi Washington tổ chức một liên minh về vi mạch hoặc dẫn dắt các chính phủ khác áp đặt lệnh trừng phạt nhân quyền lên Bắc Kinh. Tuy nhiên, những liên minh này nên ít xâm lấn nhất có thể. Hoa Kỳ sẽ khó có thể thu hút đồng minh nếu khiến mối quan hệ thương mại và đầu tư của các quốc gia khác với Trung Quốc gặp rủi ro lớn. Trong việc giành được sự hỗ trợ từ bạn bè và đồng minh về các biện pháp kiểm soát xuất khẩu, xem xét đầu tư ra nước ngoài, đa dạng hóa chuỗi cung ứng và phân tách công nghệ, ít sẽ là nhiều hơn.

Cuối cùng, nếu Washington muốn các quốc gia hợp tác và đối đầu với Bắc Kinh, họ phải thể hiện sự hiện diện và cam kết lớn hơn. Các quốc gia có thể sẵn sàng chấp nhận chi phí và rủi ro bị trả đũa từ Trung Quốc khi hợp tác với Hoa Kỳ — nhưng chỉ khi Washington đứng về phía họ trong các vấn đề khác. Tuy nhiên, cảm giác rằng Hoa Kỳ sẽ vắng mặt, không cam kết hoặc kém hiệu quả khi gặp khó khăn sẽ khiến họ dễ dàng thiên về hoặc đơn giản là chấp nhận các đòi hỏi của Trung Quốc. Do đó, Hoa Kỳ phải dựa vào sự tham gia ngoại giao liên tục, các hiệp định thương mại, cam kết quốc phòng được nhắc lại, chiến dịch quân sự và sự hỗ trợ phát triển rộng rãi, đặc biệt ở khu vực Ấn Độ – Thái Bình Dương, để trấn an những quốc gia nghi ngờ về khả năng bền vững của Hoa Kỳ và lo lắng về sức mạnh của Trung Quốc.

Các quốc gia không thể bắt cá hai tay được. Thời điểm lựa chọn đã đến. Các quốc gia sẽ phải quyết định liệu họ sẽ đứng về phía, hoặc có vẻ đứng về phía, Washington hay Bắc Kinh. Hoa Kỳ, thay vì trấn an các quốc gia khác rằng không có lựa chọn nào như vậy sắp xảy ra, nên chấp nhận thực tế này và giúp các quốc gia nước ngoài đưa ra những quyết định đúng đắn.

Richard Fontaine là Giám đốc điều hành của Trung tâm An ninh Mỹ Mới (The Center for a New American Security). Ông đã làm việc tại Bộ Ngoại giao Hoa Kỳ, trong Hội đồng An ninh Quốc gia, và từng là cố vấn chính sách đối ngoại cho Thượng nghị sĩ Hoa Kỳ John McCain.

Nguồn: Richard Fontaine, “The Myth of Neutrality”, Foreign Affairs, 12/7/2023.

Biên dịch: Phong trào Duy Tân